

דף שבועי

בס"ד

פרשת לך לך, תשפ"ב, מספר 1440

מה פירוש "לך לך" או מדוע בחר ה' באברהם?

דוד כהן-צמח

פירוש זה כבודו במקומו מונח, הואיל והוא תואם את רצף הפסוקים והעניינים ('לך לך... וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל' וכו', בבחינת פעולה ותוצאתה: אם תלך זה ישתלם לך), ועם זאת ניתן להציע פירוש אחר הקרוב יותר, לעניות דעתי, לפשוטו של מקרא. רש"י הירש כותב:

"לך לך", לך לעצמך בבדידות... לך לעצמך בדרכך; לך בדרך שתבודד אותך מארצך וממולדתך ומבית אביך, מכל הקשרים שהיו לך עד כה.²

ברוח זו פירש גם משה ויינפלד, ובמשפט קצר וקולע: "מלת היחס 'לך' מורה על מעבר שיש בו משום מפנה וניתוק מהמצב הקודם".³ סימוכין לפירוש זה ניתן למצוא בכתובי מקרא כגון: "וַיִּשְׁלַח מֶשֶׁה אֶת חֲתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אֶרְצוֹ" (שמ' יח:כז) – חותן משה נפרד מבני ישראל והולך לבדו אל ארצו; "וַיַּעֲתָהּ פָּנּוּ וּלְכוּ לְכֶם לְאַהֲלֵיכֶם" (יה' כב:ד) – יהושע קורא לשבטים ראובן, גד וחצי המנשה להיפרד משאר השבטים ולשוב אל נחלתם אשר בעבר הירדן; "הַגִּשְׁם חֶלֶף חֶלֶף לֹ" (שיה"ש ב:יא) – הגשם עזב אותנו והלך.

צעד נוסף לכיוון הפרשני המוצע כאן הוא דרך כתובים מתחום יחסי הזוגיות. בשיה"ש ב:י, יג נאמר פעמיים: "קוּמִי לֵךְ וַיְעִיֲתִי יַפְתִּי וּלְכִי לֵךְ". למה מתכוון הדוד באומרו לרעייה "לְכִי לֵךְ"? ברי לגמרי שאין הוא מגרש אותה, אדרבה: הוא פונה אליה ומבקש ממנה להיפרד ממשפחתה ולהצטרף אליו, על מנת לקשור ביניהם ברית של זוגיות. "לְכִי לֵךְ" משמעו אם כן לכי איתי, לכי אחריי. יושם לב, שבכתוב זה, ממש כמו בפרשתנו, בא הצירוף "לְכִי לֵךְ" בצורת ציווי כמו "לֵךְ לֵךְ". מאותו שדה של קשר זוגי נאמר הכתוב: "אַלְלֵךְ לִי אֶל הַר הַמּוֹר וְאֶל גְּבַעַת הַלְּבוֹנָה" (שיה"ש ד:ו), ופירושו: אתרחק מסביבתי על מנת להתבודד עם אהובתי.

אפשר לסכם ולומר: כל קשר חדש בין בני זוג כרוך בהכרח בהתנתקות מן המשפחה הגרעינית. והרי זו משמעות האמירה הבסיסית בתחילת ספר בראשית: "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וַיִּדְבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבֶשֶׁר אֶחָד" (בר' ב:כד). וכן

אנו יודעים מדוע בחר ה' בנח להיות אבי האנושות החדשה שלאחר המבול. הדבר נאמר במפורש: "נִחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתּוֹ אֶת הָאֱ-לֹהִים הַתְּהַלֵּךְ נִחַ" (בר' ו:ט) וכן: "בָּא אֲתָה וְכָל בְּיַתְךָ אֶל הַתְּבֵה פִי אֲתָךְ רְאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה" (בר' ז:א). לעומת זאת, בפנייתו הראשונה של ה' לאברהם¹ בראש פרק י"ב, אין לכאורה רמז כלשהו לבחירה בו לעמוד בראש המסע הארוך אשר ממנו עתיד לצאת עם ישראל ולהיות אבי האומה. יתרה מזאת, אין גם הסבר מדוע נעתר אברהם לבקשתו של אל חדש ולא מוכר לצאת למסע זה.

על מנת להשיב על השאלה נפנה לכתובי מקרא אחרים כדי לברר מהי תרומתם לפתרון התעלומה הזו. לאחר מכן ננסה לראות האם גם בפרשתנו קיים קצה חוט המוביל למסקנה שעולה מכתובי המקרא האחרים.

בדב' ד:לז נאמר: "וַתַּחַת פִּי אֶהָב אֶת אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזַרְעוֹ אֶחְרִי", ובפרק י:טו נאמר: "רַק בְּאֲבֹתֶיךָ חֶשֶׁק ה' לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזַרְעָם אֶחְרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים פְּיוֹם הַזֶּה". ביטויי האהבה והחשק רומזים כאן על קשר של זוגיות בין איש לאישה. אמנם בשני כתובים אלה נדון קשר האהבה בין ה' לבין האבות בכלל, ולא דווקא הקשר עם אברהם, אך כתובים אחרים עשויים לשפוך אור נוסף על הסוגיה. כך הכתוב ביש' מא:ח: "זָרַע אֲבֹרָהּם אֶהָב", ובדומה לו דבה"ב כ:ז: "זָרַע אֲבֹרָהּם אֶהָב". בשני כתובים אלה מוגדר אברהם כאוהבו של ה'. נמצא שהקשר בין האל-לאברהם הוא קשר של אהבה, ויש להדגיש שמדובר באהבה זוגית ולא באהבת הורה לבנו. הפועל "חֶשֶׁק" בדב' י:טו מבטא רעיון זה בבירור. רעיון זה עלול להיראות מוזר ביותר ממבט ראשון, אך בהמשך ננסה להבהיר אותו.

ועתה לשאלה: האם יש בסיס לפרשנות זו בפרשתנו? לדעתי, התשובה חיובית. הרעיון עולה מהפסוק הראשון בפרשה: וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלַתְךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ (בר' יב:א). מה פירוש "לֵךְ לֵךְ"? ידוע ומקובל מאד פירושו של רש"י: "לך לך להנאתך ולטובתך".

2 ספר בראשית עם פירוש שמשון בן רפאל הירש, ירושלים תשס"ב.

3 משה ויינפלד, ספר בראשית עם פרוש חדש, תל-אביב תשל"ה.

* ד"ר דוד כהן-צמח, מרצה למקרא במכון כרם, מכללת דוד ילין, ירושלים.

1 בשלב זה הוא נקרא "אברם", אך אנו נציגו כאן בשמו הקבוע והמקובל "אברהם".

מכל איש ואישה החפצים להקים בית ולבנות משפחה. אברהם מכונה אוהבו של ה' (יש' מא:ח, דבה"ב כ:ז) כפי שמוגדר בן זוג (או בת זוג). הבית הישן של אברהם היה בית המיסוד על אמונה באלוהים אחרים ואילו ביתו החדש מיסוד על האמונה בה'. אברהם היה אמור לנטוש את ביתו הישן למען בניית בית חדש. כעת ניתן להבין מדוע הקשר בין ה' לבין אברהם מדומה לקשר זוגי של איש ואישה. מן המפורסמות הוא הדימוי של הקשר שבין ה' לבין ישראל כקשר של זוג נשוי (למשל: "אֶהְבֶּתָּ כְּלוּלִיתִי" (יר' ב:ב) שהוזכר לעיל). למעשה, יסודו של הדימוי בתיאור ברית סיני. בהר סיני כרת ה' ברית עם ישראל. ברית זו מנוסחת במונחים של ברית נישואין. הברית פותחת בהצהרה חגיגית של ה' המופנית לישראל בשם' יט:ד-ו ("אֲתֶם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם" וכו'). בהצהרה זו יש לתת את הדעת לצירוף הביטויים הבא: "וְאָבֹא אֶתְכֶם אֵלַי... וְהִיִּיתֶם לִי". צירוף זה של להביא אל + להיות ל- רומז לקשר של נישואין. ראו למשל בתיאור נישואי יצחק ורבקה: "וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ... וְתָהִי לוֹ לְאִשָּׁה" (בר' כד:טז), או הנאמר על אשת יפת תואר: "וְהִבְאֵתָה אֵל תּוֹךְ בֵּיתִי... וְהִיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה" (דב' כא יב-יג).

לא ייפלא, על כן, שהקשר בין ה' לבין אברהם מוצג כקשר זוגי. ה' ואברהם מדגימים יחסי זוגיות כבסיס ליחסי הזוגיות לעתיד לבוא בין ה' לבין בני ישראל, צאצאיו של אברהם. העיקרון "מעשה אבות סימן לבנים" תקף כאן כמו במקומות נוספים בסיפורי האבות.

נחמיה מתאר כך את בחירת אברהם: "אֵתָהּ הוּא ה' הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ בְּאַבְרָם... וּמִצֵּאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנָי" (ט:ז-ח). מדוע בחר ה' באברהם ומדוע נעתר אברהם להצעת ה'? התשובה היא: אהבה. אהבה אינה טעונה הסבר. האם הקריאה "לך לך" היא צו? נראה לי שהקריאה הזו היא קודם כול הזמנה להצטרף למסע משותף, אך יש בה גם צו, צו שעיקרו ללכת אחר צו הלב: "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ" (דב' ו:ה).⁵

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
 כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
 ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 f הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון עורכת לשון: רחל הכהן שיף

⁵ על אהבה ונאמנות והקשר לאמונה ראו דוד כהן-צמח, עולם התנ"ך דברים (עורכים: מ' וינפלד, ד' כהן-צמח), תל-אביב 1994, עמ' 83-84. וראו גם עמוס חכם בפירושו לישעיה מא:ח והערה 44 שם, ספר ישעיה כרך ב' (סדרת דעת מקרא), ירושלים תשנ"ב.

קורא המשורר בתהלים למלכה הזרה הקושרת את גורלה עם מלך ישראל: "שִׁכְחִי עַמֶּךָ וּבֵית אָבִיךָ" (תה' מה:יא, והשוו "לֵךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבְּנֵי אֲבִיךָ"). המלכה נקראת להתנתק מבית אביה ולשכוח אותו על מנת לקיים קשר של נישואין עם מלך ישראל. בהמשך היא מתבקשת גם לקבל את מרות בעלה: "כִּי הוּא אֲדֹנֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ" (שם:יב). ברור אם כן, שקשר של נישואין מחייב התנתקות מהעבר, ממסגרת קודמת, ולצד זה התחייבות לעתיד, למסגרת החדשה. זו בדיוק התביעה שתובע ה' מאברהם. על מנת להצטרף אל ה' ולקיים איתו קשר של ברית, עליו לנטוש את סביבתו ואת בית אביו ולהתחבר אל ה'. הליכתו של אברהם היא קודם כל הליכה מ-: מארצך, ממולדתך, מבית אביך. הווי אומר נטישת העולם האלילי, ולאחר מכן הליכה אחרי ה'. לכך רומז יהושע: "בְּעֵבֶר הַנְּהָר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תָּרַח אָבִי אֲבָרָהָם וְאָבִי נְחוֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבָרָהָם מֵעֵבֶר הַנְּהָר וְאוֹלָךְ אֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן" (יה' כד:ב-ג). ה' מנתק את אברהם מבית אביו, שעבד אלוהים אחרים, ומולך אותו בארץ כנען.⁴ הולכה זו מתוארת בפרשתנו כמסע של אברהם בארץ כנען, תוך שהוא מתחייב לה' על ידי בניית מזבחות לה' וקריאה בשם ה' (בר' יב:ט). ניתן להגדיר הליכה זו כ"הליכה אחרי ה'". כך הרי מנסח ירמיהו את הקשר בין ישראל, צאצאי אברהם, לבין ה': "זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֶהְבֶּתָּ כְּלוּלִיתִי לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה" (יר' ב:ב). ברית הנישואין בין ה' לבין בני ישראל מתבטאת בהליכה של ישראל אחרי ה', כפי שאישה הולכת אחרי בעלה.

פתחנו בספר דברים המאזכר את אהבת ה' לאבות. בספר זה באה הדרישה הנוקבת מישראל שלא ללכת אחרי אלוהים אחרים: "לֹא תִלְכוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים" (דב' ו:יד, והשוו ח:יט, יא:כח ועוד). כנגד דרישה זו באה הדרישה הנוקבת ללכת אחרי ה': "אַחֲרַי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ" (יג:ה). לדעתי, זו תמצית הדרישה מאברהם. גם השורש דב"ק מסיפור גן עדן, שצוין לעיל, בעניין הקשר של כל זוג שבונה בית ("וְדַבַּק בְּאִשְׁתּוֹ" (בר' ב:כד) שכיח בספר דברים באזכורי הקשר שבין ה' לישראל. ראו דב' ד:ג-ד: "כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלָּךְ אַחֲרַי בְּעַל פְּעוֹר הַשְּׂמִידוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ מִקְרָבָךְ. וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלִיכֶם הַיּוֹם" – הדבקות בה' היא הניגוד המוחלט להליכה אחרי בעל פעור. ראו גם יא:כב: "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם לְלֶכֶת בְּכָל דְרָכֶיךָ וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ". אהבת ה', הליכה בדרכיו ודבקות בו כרוכים זה בזה. וכן יג:ה: "אַחֲרַי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ... וּבּוֹ תִדְבְּקוּ" – הליכה אחרי ה' ודבקות בו הם שני ערכים חופפים (ראו גם י:כ).

סיכומו של דבר: אברהם נדרש על ידי ה' להיפרד מבית אביו וללכת אחרי ה' כפי שנדרש

⁴ יש לציין שאברהם עוזב את תרח אביו עוד בחיי אביו. חישוב פשוט מוכיח זאת: תרח היה בן שבעים כאשר הוליד את אברהם (יא:כו), אברהם יצא מחרן לכנען בהיותו בן שבעים וחמש (יב:ד). מכאן שתרח היה בן מאה ארבעים וחמש כאשר נפרד ממנו אברהם. תרח מת בחרן בגיל מאתיים וחמש (יא:לב) כלומר שישים שנה אחרי שאברהם נפרד ממנו.